

**O'QUVCHILAR PSIXOLOGIYASI: RIVOJLANISH VA TA'LIM JARAYONIDA
SHAXSIY XUSUSIYATLAR****Aliyeva Baxtiyaxon Karimovna**

Annotatsiya: *Ushbu maqolada o'quvchilar psixologiyasi va uning ta'lim jarayonidagi o'rni tahlil qilinadi. O'quvchilarning psixologik rivojlanish bosqichlari, ularning motivatsiyasi va qiziqishlari, shaxsiy xususiyatlari va stress bilan kurashish usullari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, ijtimoiy va madaniy omillar, oilaviy qo'llab-quvvatlash va ijtimoiy muhitning o'quvchilar ta'limiga ta'siri haqida ham so'z yuritiladi. Maqolada o'quvchilarga psixologik yondashuvlar va strategiyalar, jumladan, differensial ta'lim, psixologik maslahat va motivatsiyani oshirish usullari muhokama qilinadi.*

Kalit so'zlar: *O'quvchilar psixologiyasi, psixologik rivojlanish, motivatsiya, qiziqishlar, shaxsiy xususiyatlar, ijtimoiy muhit, madaniy omillar, psixologik maslahat, differensial ta'lim.*

Kirish

O'quvchilar psixologiyasi - ta'lim jarayonida bolalar va o'smirlarning rivojlanish xususiyatlarini, ularning shaxsiy va ijtimoiy holatini o'rganadigan soha hisoblanadi. Bu maqolada o'quvchilarning psixologik rivojlanishi, ularning motivatsiya va qiziqishlari, hamda ta'lim jarayonidagi stress va uning boshqarilishi haqida so'z yuritimiz.

Rivojlanish bosqichlari

O'quvchilarning psixologik rivojlanishi yoshiga qarab turli bosqichlardan o'tadi:

1. Bolalik davri (6-11 yosh): Bu davrda bolalar asosiy bilimlarni o'zlashtiradi, o'qish, yozish va matematikani o'rganadi. Ularning e'tibor va xotira qobiliyatlari rivojlanadi. O'quvchilar o'z-o'zini anglashni boshlaydi va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantiradi.

2. O'smirlilik davri (12-18 yosh): Bu davrda o'quvchilar o'zlarini katta hayotga tayyorlashadi. Jismoniy va psixologik o'zgarishlar ro'y beradi. Ularning mustaqil fikrlash qobiliyatlari rivojlanadi, ijtimoiy rollar va o'z-o'zini aniqlash muhim ahamiyat kasb etadi.

Motivatsiya va qiziqishlar

O'quvchilarning o'qishga bo'lgan motivatsiyasi va qiziqishlari ta'lim jarayonida muhim rol o'ynaydi. Motivatsiya ikki turga bo'linadi:

1. Ichki motivatsiya: Bu o'quvchilarni qiziqishlari va o'rganishga bo'lgan tabiiy ishtiyoq bilan bog'liq. Ichki motivatsiya yuqori bo'lgan o'quvchilar yangi bilimlarni kashf qilish va muammolarni hal qilishdan zavq olishadi.

2. Tashqi motivatsiya: Bu tashqi omillar, masalan, baholar, mukofotlar yoki jazo orqali boshqariladi. Tashqi motivatsiya ba'zida qisqa muddatli natijalar berishi mumkin, lekin uzoq muddatda ichki motivatsiyani rivojlantirish muhimdir.

Stress va uning boshqarilishi

Ta'lim jarayonida o'quvchilar stressni boshdan kechirishlari mumkin. Bu stressning sabablari turli xil bo'lishi mumkin: imtihonlar, uy vazifalari, o'qituvchi va ota-onalarning talab va kutilmalari, ijtimoiy muhit. Stressni boshqarish uchun quyidagi usullar foydali bo'lishi mumkin:

1. Time-management ko'nikmalari: O'quvchilarga vaqtni to'g'ri taqsimlashni o'rgatish, uy vazifalarini vaqtida bajarish, dam olish va dars o'rtasidagi muvozanatni saqlash.

2. Sport va jismoniy mashqlar: Jismoniy faollik stressni kamaytiradi va umumiy sog'liqni yaxshilaydi.

3. Psixologik yordam: Maktablarda psixologlarning mavjudligi o'quvchilarga o'z muammolari va his-tuyg'ulari bilan bo'lishishga yordam beradi.

. Iqtidori va qobiliyatlari: O'quvchilarning intellektual qobiliyatlari, matematik yoki lingvistik ko'nikmalari, badiiy yoki sport qobiliyatlari ta'lim jarayonida ularga qanday yondashishni belgilaydi. O'qituvchilar bu qobiliyatlarni aniqlab, ularni rivojlantirishga yordam berishi kerak.

O'z-o'zini boshqarish: O'quvchilar o'z-o'zini boshqarish va o'z-o'zini motivatsiya qilish qobiliyatlariga ega bo'lishlari ta'lim jarayonida muvaffaqiyatga erishish uchun muhimdir. Bu qobiliyatlar bolalarda mas'uliyat, mustaqillik va tashabbuskorlikni rivojlantirishga yordam beradi.

Emotsional barqarorlik: Emotsional barqarorlik o'quvchilarning stress bilan qanday kurashishi, ijtimoiy vaziyatlarda qanday munosabatda bo'lishlari va umumiy psixologik farovonliklarini belgilaydi. O'qituvchilar va ota-onalar o'quvchilarning emotsional holatini nazorat qilish va ularni qo'llab-quvvatlashga katta e'tibor berishlari kerak.

Oilaviy qo'llab-quvvatlash: Ota-onalarning bolalarga nisbatan qo'llab-quvvatlashi va qiziqishi o'quvchilarning motivatsiyasi va o'qishga bo'lgan munosabatiga katta ta'sir ko'rsatadi. Oilaviy qo'llab-quvvatlashning etarli bo'lishi bolalarning muvaffaqiyatli ta'lim olishiga yordam beradi.

Ijtimoiy muhit: O'quvchilarni o'rab turgan ijtimoiy muhit, do'stlar va jamiyatning umumiy munosabati o'quvchilarning o'ziga bo'lgan ishonch va ta'limga bo'lgan qiziqishlarini belgilaydi. Ijobiy ijtimoiy muhit o'quvchilarning o'zlarini qulay his qilishlariga va o'qishga motivatsiya bo'lishlariga yordam beradi.

Xulosa

O'quvchilar psixologiyasi ta'lim jarayonining ajralmas qismi hisoblanadi va o'quvchilarning muvaffaqiyatli ta'lim olishida muhim rol o'ynaydi. O'quvchilarning rivojlanish bosqichlari, motivatsiya va qiziqishlari, shaxsiy xususiyatlari hamda ijtimoiy va madaniy omillari haqida chuqur tushunchaga ega bo'lish, ularning psixologik va akademik farovonligini ta'minlash uchun zarurdir. O'qituvchilar va ota-onalar o'quvchilarning psixologik xususiyatlarini inobatga olgan holda ta'lim jarayonini

moslashtirishi va qo'llab-quvvatlashi, ularning ta'limga bo'lgan qiziqishini oshirishda katta ahamiyatga ega. Shu bilan birga, psixologik maslahat va differensial ta'lim kabi strategiyalar o'quvchilarning muvaffaqiyatli ta'lim olishlariga yordam beradi.

MANBALAR:

1. Vygotskiy, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
2. Piaget, J. (1952). *The Origins of Intelligence in Children*. New York: International Universities Press.
3. Bandura, A. (1986). *Social Foundations of Thought and Action: A Social Cognitive Theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
4. Maslow, A. H. (1943). A Theory of Human Motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370-396.
5. Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The "What" and "Why" of Goal Pursuits: Human Needs and the Self-Determination of Behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227-268.
6. Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
7. Dweck, C. S. (2006). *Mindset: The New Psychology of Success*. New York: Random House.
8. Santrock, J. W. (2018). *Educational Psychology*. New York: McGraw-Hill Education.
9. Woolfolk, A. (2016). *Educational Psychology (13th ed.)*. Boston: Pearson.